

2014 Ning Myen Mungdan A Masha Jahpan hte Nta A Lam

Yuptung Jahpan

Masha Jap lam hte mung Sha wa a Tsam hkring mang dap
Mung sha wa a Tsam hpa awn dap,
UNFPA A Hpaji Ladat Garum Shingtau Lam
November 2013

GA HPAW

Yuptung jahpan shagu hta, shawa masha ni law law lang, ga san ni san ai lam ni (shing n rai) galaw lai masa hte seng nna grau san hkra sang lang dan ra ai lam ni nga ai. Tau chyam jahpan hta ai kaw n bawng ban jahkrup la lu ai lam ni hte, hpung wuhpawng ni hte hkrum shaga ai zuphpawng ni hta na lu la ai mahtai ni kaw mahta nna, lawu de na ga san ni hpe mahtai ni hte rau ka lajang da ga ai.

1. Yuptung jahpan ngu ai hpa rai ta?

Yuptung jahpan gaw, mungdan a masha jahpan hpe, masat da ai aten laman hta la ai jahpan rai nga ai. Hta la lu ai jahpan chyarang hte shiga ni gaw mungdan a mashajahpan, shanhte anum/la, asak, nga pra masa, sak hkrung lam a n pawt madung lam ni hkum tsup masa ni hpe, tsun dan ya na ra ai. Dai shiga ni gaw anhte yawng a matu ahkyak nga ai. Myenmung a hpang na lang na yuptung jahpan hta ai lam hpe March/April 2014 hta galaw na re. 'Yuptung jahpan' shana hpe sha-ang ai ahkying aten gaw 2014 ning March shata 29 ya shana yuptung aten rai nga ai.

2. Yuptung jahpan hta ai lam hpe kadai woi ninghtan shinggyin na?

Myen mungdan a yuptung jahpan hta la ai lam hpe, 'masha pru /shang hte masha jahpan hkring mang dap' n pu na masha jahpan bungli dap ni masing jahkrat let woi awn na re. Masha jahpan magam dap gaw, yuptung jahpan tara upedi hte maren yuptung jahpan hta la ai lam hpe woi awn na asuya a magam dap rai nna, jaw ai hte jai lang mai ai shiga ni aten dep shapraw ya ai magam dap rai nga ai.

3. Anhte hpa rai yuptung jahpan lu da ra ga ta?

Yuptung jahpan kaw n lu la ai jahpan hte shiga ni gaw asuya hte asuya n re ai wuhpawng hkan na masing masa jahkrat lit hkam ni hpe, mungdan a masha jahpan, nga pra masa, hte sak hkrung lam a npawt madung lam ni hkum tsup masa, shiga ni hpe lu la shangun na ra ai. Dai jahpan hte shiga ni gaw, mung masha ni a hpaji lam, hkam kaja lam, nta hting ra Sha ra Jaw ya ai lam lam, hkawm wa hkawm sa lam ni hte seng ai ra kadawn lam ni hpe masing masa jahkrat ai ni chye la lu mai nga ai. Dai majaw, mungchying sha yawng 2014 ning March shata 29 ya na yuptung jahpan hta shang lawm na ra ahkyak nga ai.

4. Myen Mungdan hta yuptiong jahpan hpe galoi hpang jahtum hta la lai wa sata?

Myen mungdan hta yuptiong jahpan hpe 1983 ning hta jahtum hta la lai wa sai re. 2014 ning yuptiong jahpan gaw shaning 30 ning na ai hpang she kalang bai hta la ai jahpan re majaw mungdan shawng lam a matu grai ra ahkyak ai lam langai rai nga ai.

5. Kade ning hta kalang yuptiong jahpan hta la yang maia ta?

Mungkan mungdan law malawng gaw mungkan shadawn shadang hku 10 ning hta kalang yuptiong jahpan hta la ma ai. Dai majaw Myen mungdan hta mung mungkan shadawn shadang hte maren 10 ning hta kalang hta la na hku galaw gunhpai hpang wa nga ga ai.

6. Hpa rai 2014 yuptiong jahpan hta ngai shang lawm ra a ta?

Yuptiong jahpan gaw masing masa jahkrat ai lam ni hta jai lang na matu re. La ma nang n shang lawm yang, yuptiong jahpan hta na, jahpan chyarang hte shiga ni gaw Myen mungdan a tup hkrak jaw ai lam n rai mat na re. Asuya, bawngring lam hta ta hkindun galaw gun hpai nga ai ni, sawk sagawn magam bungli galaw ai ni hte dinghkrai sut magam glaw ai ni gaw, tangdu ai masing masa jahkrat na matu tup hkrak jaw ai jahpan chyarang hte shiga jai lang ra nga ai. Yuptiong jahpan hta shang lawm ai hku nna sha, na a ra kadawn ai lam ni gaw, mungdan a shawng lam masing masa jahkrat ai lam hta myit shalawm mai nga ai.

7. Ngai yuptiong jahpan hta shang lawm ra na kun?

Shang lawm ra ai. Yuptiong jahpan a yaw shada lam gaw, masha shagu kaw na lu la ai shiga ni hpe ka mahkawng da na matu re. Lata san da ai masha nkau mikaw na shiga ni hpe sha ka mahkawng ai lam n re. Yuptiong jahpan gaw masha wuhpawng a matu masing masa jahkrat ai hta jai lang ai npawt hkri dun lam ni hpe ka mahkawng da jahpan re. Dai ni gaw bu htawt nga pra masa lam, hpaji lam, hkum hkrang n kung ai ni a lam, bungli bungsi lu ai ni hte n lu ai masha ni a lam, shangai shaprat jat ai jahpan hte si yawm mat aijahpan ni, shinggyim nga pra masa hta madung hkam la lu ra ai lam ni a shadawn shadang, ni rai nga ai. Dai majaw Myen mungdan a mungchying sha yawng yuptiong jahpan hta la ai myitsu sara/ma ni hpe jawm garum la ai hte tup hkrak jaw hkrak ai jahpan hte shiga ni jaw ya na matu anhte shadut jahkat dat ga ai.

Matsing: Mung bawng rap daw (parliament) kaw nna shagrin da ai, Yuptiong jahpan hte seng ai tara upedi gaw nang jaw dat ai shiga ni hpe makawp maga ya na ra ai. Dai upedi gaw mungchying sha yawng yuptiong jahpan hta la ai aten, san ai ga san yawng hpe htai ya ra ai lam hpe mung ka masat da ai sha n-ga, nang jaw ai shiga ni hpe machyi shim ai hku mazing da na re ngu ai pahkam mung jaw da nga ai. Yuptiong jahpan kaw na jahpan hte shiga ni hpe jahpan chyarang hte seng ai lam ni a matu sha jai lang na re. Kadai mung dinghkrai lam ni a matu jai lang lu na n rai.

8. Nye nta chying hka lam de du sa wa ai wa hpe yuptung jahpan rung kaw na rai n rai gara hku chye lu na rai ta?

Yuptung jahpan hta la na sa ai ni hta lawu de na masat kum la ni hpe mu lu na ga ai:

- i) Mying masat card
- ii) Yuptung jahpan hta la ai hpung dazik lawm ai bu hpun hking
- iii) Shanhte hta yuptung jahpan hte seng ai ga san jahpan
- iv) Gaiwang lamu ga sumla (A3 buga la mu ga Sum la hkrang)
- v) Shanhte lawk/mare salang ni hte rau sa wa na ra ai.

Jahpan hta la ai hta shang lawm ai ni law malawng gaw nanhte a lawk/mare hkan na jawng sara/sarama ni hte nanhte a makau grup yin hkan na ni rai na re. Jahpan rai n hta la shi yang lawk/mare salang ni shawng nanhte hpe shanhte hte shachyen ya na re.

9. Kadai ni hpe yuptung jahpan hta la na?

2014 ning March shata 29 ya shana hta Myen mung lamu ga jarik hta shanu nga ai ni yawng hpe amyu baw sang, makam masham, mungdan, num/la, asak pang n ginhka ai sha jahpan hta la na re. Yuptung jahpan gaw nta hting nu hkan, manam jarawp hkan, tsi rung hkan, jahkrai ma ginra hkan, hpyen dap hkan, hpungkyi jawng hkan, IDP hpyen yen ginra hkan shanu nga ai ni hte, nta kata lam ntsa hkan nga pra hkawm sa ai masha ni yawng hpe hta la na re.

10. Tinang a mying yuptung jahpan hta teng sha lawm sai lam gara hku chye lu na rai ta?

Yuptung jahpan hta la ai ni yawng, Myen mungdan a yuptung jahpan hta la na hte seng aihkum tsup ai mare lawk/kahtawng ningchyawng lamu ga sum la ni lu da chyalu re. Dai lamu ga sumla gaw, mungdan a jut shara shagu hpe bumhkup sai lam shateng ya ai hta jai lang na matu re. Yuptung jahpan re n hta la shi yang 3 ya tau hkrau nna, mare lawk ginwang langai hkrai hta na htinggaw yawng a jahpan hpe galaw da na re. Jahpan hta ai aten hta mare lawk ginwang langai hkrai hta na htinggaw ni yawng hpe, jahpan hta la ngut sai lam dang len ai hku chye lu na matu mahkret dingchyai kum la jai lang mat wa na re. La ma April 10 ya du hkra na a dinghku hta jahpan hta la ai lam n sa galaw ai rai yang, mare lawk kahtawng ningbaw ni hpe matut mahkai ra ai (shing n rai) yuptung jahpan hte seng ai mare ninghtawn du hpe Phone hte shana ra ai. Shanhte hku nna yuptung jahpan hta ai ni, na dinghku de sa du nna yuptung jahpan hta la ai lam ni, ga san san ai lam ni galaw na matu lajang ya na ra ai. Yuptung jahpan hta la ngut ai hpang, yuptung jahpan hte seng ai shakap mai sau na a nta chying hka hta shakap da ya na re. Dai gaw, na dinghku ni yuptung jahpan hta la ai hta lawm sai ngu ai hpe madun ai lam rai na re.

11. Yuptung jahpan hta la ai aten hta ngai jaw dat ai shiga ni gaw ahkun hkase hta na matu (shing nrai) ahkang aya nga ai ni a jahte tam jahkrit shama lam ni a matu n jai lang na re ngu ai hpe gara hku chye lu na rai ta?

Mung bawng rap daw (parliament) kawn shagrin da ai, Yup tung jahpan hte seng ai tara upedi gaw nang jaw dat ai shiga ni hpe machyi shim ai hku mazing tawn da na re lam pahkam jaw da nga ai. Yup tung jahpan hte seng ai up hkang du ni yawng mung lu hta la ai shiga ni hte seng nna machyi shim ai hku mazing da na re lam dagam ga sadi la na ma ai. Masha jahpan magam dap hta bungli galaw ai ni yawng mung, masha jahpan magam dap kaw ahkang jaw ai lam nnga ai sha, kadai hpe mung, shanhte jahpan hta la ai aten hta chye la lu ai, marai hkum langai hkrai hte seng ai shiga ni hpe hpaw tsun dan ai lam n galaw na ga ai ngu ai ga sadi hpe, tara shang lata masat kum la ka masat da na ma ai. Lata masat ga sadi gaw yup tung jahpan hta ai bungli ngut kre ai hpang mung matut grin nga na re. Yup tung jahpan hte seng ai tara upedi hta, yup tung jahpan kaw na lu la ai marai langai hkrai hte seng ai shiga ni hpe ahkaw ahkang nnga ai masha (shing n rai) wu hpung kaba ni (asuya magam dap ni mung lawm ai) hku nna n mai yu ai, n mai jai lang ai. Shiga ni yawng hpe mahkawng ngut ai hpang shiga htawn ai lam (report) a matu sha yaw shada nna dip shapraw mat wa na re. Ga san hta ai ni a marai hkum hte seng ai lam ni hpe n shalawm na re. Yup tung jahpan hte seng ai tara upedi hta, tara tawt lai ai, jahpan hta ni hte magam dap na magam gun ni hpe jaw ap ai (shing n rai) htawng ja hkrat ai lam ni galaw na re lam ka masat da ai re.

12. Nang hpa rai nye a mying hkum hkum tsup tsup ra kadawn a ta?

Masha jahpan hte seng ai magam dap ni hku nna, dinghku masha yawng a mying ka la ai hte, nta chyinghka ni hta yup tung jahpan masat laika pa shakap ai a yaw shada ai lam gaw, madang hpe jep ai hta jai lang na matu rai nga ai. Yup tung jahpan hta masha yawng lawm sai ngu ai hte, seng ang ai masha ni kaw na shiga ni san la lu sai hte matsing da lu sai ngu ai hpe teng hkra galaw ai lam rai nga ai. Na dinghku a matu, ga san jahpan ni hkum tsup ai shaloi, na a marai hkum hte seng ai lam ni gaw, ga san jahpan hte jahpan hkrang hta rawng nga chyalu rai sana re. Madang dep ai hku galaw ngut ai jahpan ni she computer de shang na re. Mying ni gaw computer de mazing bang ai hta n lawm na re. Hpang jahtum ginchyum ai lai masa hta, dinghku masha yawng a jahpan ni gaw marai shagu a mying n lawm sai sha, jahpan chyarang maram masam hkrang hta dip shabra na matu mazing bang la na re. Dai majaw, dip shabra sai shiga ni hta lawm ai laksan dinghku langai hkrai hte masha langai hkrai a lam ni hpe bai tam sagawn ai lam galoi n galaw lu na nrai.

13. Ga san ni hpe hpa baw amyua ga ni hte chye la lu na rai ta?

Ga san ni gaw Myen laika/ga hku chye la lu na re. Mai gan masha ni a matu English hku kanan lawm na re. Jahpan hta la ai ni gaw na amyua ga shaga lu ai ni rai na re.

Ga san hta lang ai ga lachyum ni hpe sang lang dan ai shaloi bung pre ai lam nga na matu, chyena la yak ai lam nkau mi hpe, na a amyua ga hte chye na la lu na matu, matsun laika hta ka bang da ga ai.

14. Ga san ni hpe ka jahpring bang ai lam hta aten kade daram na na rai ta?

Yawng ngut kre na matu minit 25 daram na na re. Rai tim, March 29 ya shana na nta dinghku hta shanu nga ai masha hti hkum hta hkan nna loi li shai mai nga ai.

15. Ga san nia mahtai hpe ngai mai ka jahpring a ni?

N mai ai. Jahpan hta ai ni gaw, ga san ni hte seng ai mahtai ni hpe lawan ai hku ka jahpring ai hta garum na matu lak san wunkat lung da sai ni re. Dai majaw ga san ni a mahtai hpe, dai wunkat lung da sai jahpan hta lit nga ai ni kyu sha ka jahpring na re.

16. Nye nta dinghku hte seng ai ga san a lam mahtai ni hpe ngai nan yup tung jahpan rung de n mai sa sa jaw a ni?

N mai ai. Ga san hte seng ai mahtai ni hpe jahpan hta la ai ni nan sa ap ra ai. Shanhte hku nna shanhte hpe lit shatsam da ai shara na ga san hte seng ai lam ni hpe jahpan sang lang dan ai lam galaw ra ai re.

17. Jahpan hta ai ni hpe nye nta kata de ja shawn la ra na i?

Ga san ni hpe ngut kre hkra ka jahpring lu mai ai aten masa hta hkan nna, jahpan hta ai ni yawng hpe nta kata de hkalum la na matu yawng hpe shadut jahkat dat ga ai. Shanhte hku nna ga san hte seng ai lam ni hpe woi lajang mat wa na re. Bai, yup tung jahpan hte seng ai lam ni hpe atsawm tsun sang lang dan nna she shanhte bai n htang mat wa na ma ai. La ma nta kata kaw n manu yang gaw, nta shingan kaw dung nna rai tim mung ga san ni hpe mai hta ya ai. Gara shara kaw mi rai rai, jahpan hta la ai ni dung nna ka matsing la lu na shara lajang ya ra na ga ai.

18. Gasan hta ai lam hpe Internet online hku hta ya mai na kun?

N mai ai. Ga san ni gaw lak san ginra ginwang buga la mu ga Sum la ni hte matut mahkai lam nga ra ai. Dai rai nna, jahpan hta ai ni hte hkum chya hkrup nna she laika pa hte yuptiong jahpan hta la mat wa na re.

19. Ga san ni hpe internet kaw shaw la nna ngai hkrai mahtai ka jahpring bang yang n mai a ni?

Nmai ai. Internet kaw (scan) hte aloi ali tam la lu na matu yuptiong jahpan gasan ni hpe (barcode) bang da ai. Web side kaw na tam shaw la ai gasan ni gaw (barcode) lawm ai hku nna nshaw la lu nga ai. Yuptiong jahpan hte seng ai rung kaw na shapraw dat ai shiga ni gaw nshut nshai na matu gasan ni hpe laksanakan ginwang hte seng ai (barcode) hte matut mahkai da ai re.

20. La ma ngai yup tung jahpan hta la ai shana, nta dingsa (shing n rai) manam jarawp (shing n rai) shawa hte seng ai htingnuhkan nga ang yang kaning di na?

Yup tung jahpan hte seng ai n bung ai, ga san jahpan myu lahkawng hpe jai lang na re. Madung hku jai lang ai ga san jahpan gaw nta dinghku ni a matu rai nna, shawa hte seng ai htingnu hkan shanu nga ai ni hte seng ai ga san gaw tsi rung hkan, htawng hkan, hpyen dap hkan, manam jarawp hkan, hpunggyi jawng zawn re ai shara hkan nga ai ni a matu rai na re. Dai majaw nang gaw dai jahpan lahkawng hta na langai ngai kaw lawm na re.

21. Lama ngai IDP camp kaw nga ai rai yang, yup tung jahpan hta ngai hpe jahpan shalawm na rai ni?

Hta shalawm na re. Yup tung jahpan hta ai shana, Myenmung lamu ga jarik hta shanu nga ai ni yawng yup tung jahpan hta lawm na re. IDP camp ni hta nga ai ni yawng mung lawm na re. IDP camp shagu hta shanu nga ai ni yawng hpe mung teng sha jahpan hta la lu hkra hkyen lajang da na re.

22. Lama March shata 29 ya shana ngai, mungdan a shinggan de du nga ai rai yang, yup tung jahpan hta ngai hpe jahpan shalawm na rai ni?

Shalawmna re. Yup tung jahpan hta ai shana, maigan de du nga ai dinghku nta masha ni a jahpan hpe mung ka matsing la na re. Mungdan a shingan de pru hkawm samat ai wa a lam hpe seng ang ai asuya up hkang dap ni chye dat ai mi rai rai (shing n rai) n chye kau dat ai mi rai rai kun dinghku ni a jahpan hta dai wa a mying mung lawm na re. Dai jahpan a majaw nang hpe kadai mung mara tam na n re. Mungdan a ,tup hkrak jaw ai hte hkum tsup ai yup tung jahpan lu hta la na matu she, mai gan de du hkawm nga ai ni a jahpan ni hpe mung hta la ai lam rai na re.

23. Lama March 29 ya shananye nta hta manam ai ni nga yang, shanhte hpe mung nye a dinghku jahpan hta shalawm bang la na i?

March 29 ya shana na nta dinghku hta yup ai ni yawng hpe na nta dinghku jahpan hta shalawm bang na re. Yup tung jahpan gaw kun dinghku nta masha ni a jahpan hpe hta la ai lam n rai; yup tung jahpan hta la na March 29 ya shana kun dinghku ni hta shanu nga ai masha jahpan hpe she matsing la na re.

24. March 29 ya shana kaga kun dinghku hta manam hku sa yup ai wa hpe shi a kun dinghku jahpan hta jahpan n shalawm bang ai lam, gara hku hkrak tsun lu na rai ta?

Anhte a jahpan hta ni hpe, yup tung jahpan hta la ai shana, kun dinghku hta shanu nga ai ni hpe sha hta la lu na matu, ga san ni hpe gara hku san na lam atsawm sharin achyin da ya ga ai. Lama nta masha nkau mi March shata 29 ya shana tinang a nta kaw n nga ai rai yang, dai nta a yup tung jahpan hta shanhte a jahpan n shawm na re. Dai shana shanhte yup ai nta na yup tung jahpan hta she shanhte a jahpan shalawm bang da na re.

25. Ngai gaw mai gan masha re. Myen mung dan a yup tung jahpan hta ngai hpe jahpan hta shalawm na rai ni?

Hta shalawm na re. Maigan masha, nta dinghku (sh) masha law law hte seng ai shara hkan nga ai masha, IDP camp hkan nga ai masha ngu nna n ginhka ai sha, March shata 29 ya

shana Myen mung lamu ga jarik hta shanu nga ai ni yawng a jahpan hpe hta la na re.

26. 2014 yup tung jahpan kawn hta la lu ai jahpan hpe mung shawa ni galoi kawn akyu jashawn jai lang lu na kun?

Tau maram masam lu ai jahpan hpe 2014 July shata jahtum na nhtoi hta dip shapraw na rai nna, jahtum na jahpan hte seng ai mahtai hpe gaw 2015 ning March shata kawn jai akyu jashawn lu na re.

27. Hta la lu ai jahpan hpe dip shabra na matu hpa rai aten dai daram na ra a ta?

Anhte nta dinghku wan 12 daram de sa du nna kun dinghku shagu kaw na jahpan ni hpe hta la ra ai. Dai jahpan ni hpe mahkawng mazing la na matu aten galu la ra ai re. Dai hpang jaw n jaw, teng nteng jep yu ai, maram yu ai lam hte shiga ni hpe chye na loi ai hte lu la loi hkra lajang nna dip shapraw ra ai re.

28. Tara n shang ai sha shang shanu nga ai maigan masha ni hpe mung jahpan hta la na i?

Hta la na re. Anhte a lit gaw tara shang ai n shang ai ngu ai hpe tam sawk sagawn ai lam n re. 2014 ning March shata 29 ya shana Myen mungdan a lamu ga jarik hta shanu nga ai masha yawng a jahpan hpe hta la na lit she re. Yup tung jahpan gaw maigan masha langai ngai Myen mung hta tara shang hku bu htawt shanu nga ai (shing n rai) lagyim lagye rai shanu nga ai kun, ngu ai lam hte n seng na re.

29. Ngai nga ai mare lawk hta lit ang ai jahpan hta la ai wa hpe yup tung jahpan hte seng ai ga san ni hpe htai ya na matu nau n manu dum ai (shing n rai) n ra sharawng ai rai yang, kaga langai ngai hte galai ya mai na i?

La ma nang hku nna nang nga ai mare lawk hta lit ang ai jahpan hta la ai wa hte yup tung jahpan hte seng ai ga san ni hpe san htai n galaw kam ai rai yang, chyeju hte nang nga ai mare lawk hte seng ai yup tung jahpan yu hpareng lit hkam myit su hpe matut mahkai ya let jahpan hta la na matu tsun u. Lit hkam wa lajang ya na re.

30. Nye nta hta bungli galaw masha langai nga ai, shi hpe mung nye dinghku masha hku nna yup tung jahpan hta shalawm na rai ni?

Dai gaw masa hta hkan na re. Lama shi gat ga na nta e yup sha rai nna nga ai rai yang shi hpe dinghku masha hku masat nna na a dinghku jahpan hta shalawm hta la na re. Rai tim, la ma shi gaw kaga san rai nga nna shatdi san rai shadu sha jang gaw kaga dinghku langai hku masat nna jahpan hta la na re.

31. Hparai shinggyim hkrang (gender) hta mahta nna ga san ni hpe n san ai sha, shinggyim maka (sex) hta mahta na ga san ni hpe san a ta?

Shinggyim maka (sex) gaw num ni hte la ni a lapran hkum hkrang maka ginhka ai hta grau dan leng ai re, Dai majaw hpung tang hpaji hku ginhka masat lu ai lam grau dan leng nga ai. Shinggyim hkrang (gender) gaw masha nga pra sat lawat hte seng nna num ni hte la ni hpe ginhka ai lam re.

32. Hpa majaw amy baw sang hte seng nna san a ta?

N dai jahpan hpe amy baw sang shagu a masha jahpan chye lu na matu gaw yu ai hta jai lang ai re. Myen mungdan hta jawm hpawm chyawng nga ai amy baw sang ni lam hpe chye na matu, shanhte a shai hkat ai lam ni hpe chye da lu na matu, hte amy baw sang langai hkrai hta ra kadawn nga ai lam ni hpe chye na matu ahkyak ai re. Myen mung yuptung jahpan rung kaw amy baw sang hte seng nna san ai lam gaw jahpan chyarang a matu sha yaw shada ai lam re. Marai langai hkrai tinang kadai re ngu ai sakse hpe tsun madun lu na matu, amy baw sang hte seng nna san ai lam re. Myen mung hta amy baw sang 135 nga ai ngu ka masat da ai re. Dai hta kaga amy baw sang mying ni hpe mung tinang ka matsing da shangun mayu ai mying (Shing n rai) wuhpawng hpe lata nna tinang kadai re ngu ai sakse hpe tsun madun mai ai re.

33. Hpa rai, nye a nta hta hpa baw arung arai ni nga ai ngu ai jahpan hte seng nna ga san san a ta?

Dai jahpan ni gaw kun dinghku a nga sat nga sa madang hpe madun dan ai lam rai nna, sut masa hte shinggyim nga pra masa madang shadawn ai hta jai lang na matu re.

34. Hpa rai hkum hkrang ra rawng gawng kya ai ni hte seng nna ga san san a ta?

Hkum hkrang ra rawng gawng kya ai ni hte seng ai shiga jahpan gaw, ganing re ai baw hkum hkrang gawng kya ai hpan ni rai kun ngu ai chye da ra ai. Shaloi she hkam kaja lam hte seng nna mung, kaga ra ahkyak masing jahkrat garum shingtau la ra ai lam ni hpe lajang ya lu na re.

35. Tsi rung ,htawng zawn re ai shawa hte seng ai nta hting nu hkan nga ai masha ni hpe jahpan gara hku hta la na rai ta?

Tsi rung ,htawng, manam jarawp zawn re ai shawa hte seng ai nta hting nu hkan nga ai masha ni hpe, dai shara hkan magam gun nga ai masha ni hpe jai lang let jahpan hta la na re. Dai shara ni hta na lit nga ai ni hpe garum hpyi nna, jahpan hta ai ni gaw chye la ra ai shiga ni hpe hta mazing la na re. Manam jarawp zawn re ai shara nkau myi hkan gaw yup tung jahpan hta la ai shana manam ai ni a jahpan ni hpe jai lang nna mung jahpan hta la na re. Dai jahpan ni hpe shawa hte seng ai hting nu hkan nga ai masha ni hpe san ai ga san jahpan hta ka mazing da na re.

36. Hpa baw ga san ni san na rai ta?

Yup tung jahpan hta ai hta masha jahpan (shinggyim maka (sex), asak, mayaw htinggaw de ai hte seng ai lam, makam masham, amy baw sang etc.), bu htawt nga pra lam(gara kaw nganna, galoi bu htawt wa ai), hkam kaja lam, hpaji lam, bungli bungsi lam, mayat maya lam, si hkrung si htan lam, ahkyak ra kadawn ai arung arai ni hpe jai lang lu ai masa lam ni hpe san na re.

37. La ma yup tung jahpan hta la ai shana ngai hkrun lam hkawm ai (shing n rai) hpawng shingra langai kaw rai nga ai rai yang, gara kaw nye a jahpan shang na rai ta?

La ma nang March 30ya shani na nta de bai du wa ai hte, gara shara kaw mung n yup ai rai yang (ga shadawn – manam jarawp, kaga shing byi shara hkan n yup ai), na nta nga ai mare lawk na jahpan hta na a jahpan hta la na re. Ga shadawn- Marai langai ngai March shata 29 ya shana Mandalay kaw na Yangon de ading tawh hkrun lam hkawm ai ngu ga. Shi

gaw March 29 ya shana de daw hta Mandalay kaw na Yangon de lam lapran gara kaw mung n yup ai sha hkrun lam hkawm sa wa nna, March 30 ya shani Yangon de du ai ai rai yang, shi hpe shi a nta hta nga nga ai wa hku sha yup tung jahpan hta shalawm la na re.

38. Yup tung jahpan hta ai lam hpe March shata 30 ya kaw n hpang na re lam na da ai. Nye nta kaw yup tung jahpan hta ai hpung na re nga nna marai langai manam hku du nga ai. Shi gaw tara shang masha rai na rai ni?

Jahpan hta la ai lam rai n hpang shi yang, masha shanu ai dum nta, lamuga, htingbut htingra ni hpe tau hkrau jahpan hta la ra ai hku re. Dai jahpan gaw yu tung jahpan hta na ni hpe shara garan masat ya lu na matu re. Dai hta sha n-ga, dum nta shagu de jahpan hta hkawm yang marai langai mi pyi n-ngam da mat hkra jahpan hta la lu na matu madi shadaw ya ai lam mung re. Na nta kaw jahpan hta la ai lam rai n hpang shi yang jau na du nga ai manam ni hpe mung 2014 Myenmung yu tung jahpan hte seng ai shiga ni hpe chyena hkawn hkra na matu tau hkrau tsun sang lang dan da ra na re.

39. Ngai March shata 29 ya hta nga nna, yup tung lai daram hta kaga shara de pru hkawm sa let, jahpan hta la ngut ai April 10 ya hta she bai wa na re. Nye a mying jahpan hta lawm sai lam gara hku chye lu na rai ta?

Chyeju hte jaw da ai hkringdat hte maren na a kahtawng na ningbaw (shing n rai) yup tung jahpan hte seng ai mare ninghtawn lit hkam ni hte matut mahkai u. Yup tung jahpan rung kaw, jahpan hta la na ni hpe tau hkrau shangun dat ya nna nang rai n pru hkawm shi yang na kundinghku a jahpan hpe hta la shangun na re.

40. Yup tung jahpan hte 2015 ra lata poi gara hku matut mahkai lam nga a ta?

Yup tung jahpan hte ra lata poi lapran matut mahkai ai lam n nga ai. Yup tung jahpan gaw mungdan hta shanu nga ai masha yawng a jahpan hpe asak hte shinggyim hkum maka (sex) hku garan nna chye la shangun na re. Rai tim dai shiga jahpan ni gaw tara upadi hte machyi shim da na re. Marai hkum shagu a lam hpe kadai mung n chye lu na re. Dai majaw mying bang na ni a jahpan hku jai lang lu na n re.

Ra lata poi komishin ni, sawk sagawn magam bungli galaw ai ni, asuya n re ai wuhpung wuhpawng ni, dakkasu ni hku nna, up hkang lam hte seng ai ginra langai hta na mying bang sai jahpan hte asak 18 ning hte 18 ning lahta na masha ni a gum hpawn jahpan ni hpe shingdaw yu ai lam ni hta, yup tung jahpan kaw na jahpan ni hpe jai lang mai ai. Dai gaw ra lata poi hpe reng hkang ai lam hta, mying bang mai ai masha ni yawng jahpan bang ai lam nga ai kun ngu ai lam hpe chye lu na matu maram masam la lu shangun ai lam langai rai nga ai.

41. Yup tung jahpan hte nta dinghku jahpan gara hku matut mahkai ai lam nga a ta?

Yu tung jahpan hte n ta dinghku ni a jahpan lapran matut mahkai ai lam n nga ai. Yu tung jahpan gaw mungdan a masha jahpan hte mungdan masha ni a ra kadawn ai lam ni hpe tup hkarak jaw ai hku chye lu hkra garum ai hku nna jahpan ni hpe hta mahkawng ai lam sha she re. Mungkan hta mungdan shagu gaw yup tung jahpan hta ai lam galaw ma ai.

Yup tung jahpan hta la ai ni na nta de du ai shaloi, seng ang ai up hkang asuya htuk ya da ai, na a nta dinghku jahpan laika pa hpe yu mayu ai lam nnga na re. Shanhte chye mayu

ai lam gaw 2014 March shata 29 ya shana na nta hta kadai ni shanu nga ai ngu ai lam sha rai na re. Dai jahpan gaw 2014 March shata 29 ya shana hta Myen mungdan hta shanu nga ai masha yawng a jahpan chye la lu na matu re. Yup tung jahpan gaw aten kadun laman mungdan a masha jahpan hpe gajawng ka chya hta la ai lam re.

42. Gasat gala la byin nga ai dingdung hte sinpraw Kachin hte Sam mungdaw ga jarit hkan (shing n rai) asuya up hkang gaiwang a shinggan hkan nga nga ai masha ni hpang de jahpan hta la ai ni gara hku sa du lu na rai ta?

Arawng aya grau kaba ai mungdan a up hkang du salang ni hku nna, yup tung jahpan hta la hpang na 2014 April shata hta gaw , mungdan ting gap hkat jahkring myit hkrum lam lu la ngut chyalu rai na re ngu kaja ai hku myit la da ma ai. Dai n htoi hta masha pru shang hte masha jahpan hkring mang wa hku nna, laknak lang wuhpung wuhpawng ni a ningbaw ningla ni hpe yuptung jahpan hte seng nna tsun jahkrup ai lam ni galaw na re. Yuptung jahpan gaw shawa masha a rawt jat galu kaba wa na lam a matu grai ahkyak ai hpe chye ai majaw, ningbaw ningla ni law malawng gaw shanhte a wuhpawng na masha ni yup tung jahpan hta shang lawm na matu sharawng awng ai lam tsun shapraw nga ma ai.

Myen mungdan lamu ga jarik hta shanu nga ai masha yawng a jahpan hpe teng sha hta la lu hkra, yup tung jahpan masing hte up hkang hkrang hta, n law ai amyau baw sang yawng hte mung shawa akyu a matu hpaw ninghtan da ai wuhpung hkan na ni, yup tung jahpan hte seng ai hpaji jaw komiti hta teng sha shang lawm na matu lajang da ga ai.

- Masha n law ai amyau baw sang ni hpe shanhte a ginra ni hta jahpan hta la ai shaloi garum shingtau la na matu garum hpyi da na re.
- Yup tung jahpan hte seng nna shawa hpe n dau ai lam hte matut mahkai campaign ni dam lada hkra galaw na matu shajin da sai. Yuptung jahpan a madu gaw tinang nanre ngu ai hkam sha ai lam hte masha yawng shang lawm wa hkra, buga ginra ga ni hpe lang let grau grau tangdu ai ladat ni hte, ndau shana mat wa na re. Yuptung jahpan hta shanhte a mying lawm ra ai lam gaw shanhte a ahkaw ahkang re ngu ai lamhte, jahpan hta ni hpe tup hkrak jaw ai shiga jaw na gaw tinang a lit re ai lam shawa masha ni chye da mai nga ai.
- Wuhpawng amyau myu kaw na ni hpe komiti malawm hku mungdan a lawu tsang madang yup tung jahpan komiti hta lawm ma ai.

2014 yup tung jahpan hta la ai aten hta san na ga san 41

Masha hkum Shagu hpe San na matu

1. Mying
2. Nta madu hte daw ang ai lam
3. Num/la (sex)
4. Asak
5. Mayaw htinggaw lam
6. Nawku makam masham
7. Amyu baw sang
8. Hkum hkrang n kung ai lam (myi, na, hkum hkrang, myit masin, bawnu ra rawng ai lam)
9. Lang da ai mungchying sha masat lekmat (mat pung tin hpan)
10. Shangai ai daidaw buga
11. Nang ayan shanu nga ai mare buga
12. Nang ayan nga ai mare buga hta, nga na sai shaning
13. La ma mare langai kaw na kaga langai de bai htawt shanu nga ai rai yang, hpa majaw htawt shanu nga ai lam
14. La ma bu htawt shanu nga ai rai yang, nang shawng de nga kau da ai mare/kahtawng a lam
15. Laika hpaji chye ai madang (hpa baw amyu ga hte sharin la ai rai tim)
16. Ya lung nga ai jawng tsang
17. Lahta tsang madang hpaji ngut kre ailam
18. Lai wa sai shata 12 laman galaw gun hpai ai bungli bungsi hpan
19. Kan bau bungli (nang galaw nga ai bunglibungsi hpan)
20. Jak rung– nang bungli galaw ai shara kaw na madung shapraw ai gun rai (shing n rai) hkan galaw gun hpai ya ai bungli hpan ni

Kun dinghku de sai nu num ni sha htai ra ai ga san ni

21. Shangai shaprat ai kashu kasha hti hkum
22. Ya asak naw hkrung nga ai kashu kasha hti hkum
23. Si mat sai kashu kasha hti hkum
24. H pang jahtum shangai ai ma hte seng nna kahtap jat tsun dan ra ai lam ni

Nta hte jai lang ai arung arai ni seng ai ga san ni

25. Kun dinghku ni shanu nga ai nta hpan
26. Kun dinghku langai hkrai n,ta madu lu ai masa
27. Wan shatu na matu madung jai lang ai arung arai (myihprap wan/jak sau)
28. Lu hka hte lang ai hka ni hpe gara kaw na lu la ai.
29. Shadu lu shadu sha na matu jai lang ai wan n'shat hpan (myihprap wan/ hpun/ wan n-ga, etc.)
30. Jai lang ai nam dum hpan
31. Nta gap ai hta jai lang ai arung arai ni (galup ai/kum ai lam/nyep ai)
32. Kun dinghku masha ni jai lang lu ai arung arai ni (Radio/TV/nta kaw tawn da ai baw ga shaga jak/hpai hkawm mai ai baw ga shaga jak/computer/ internet/ maw daw hpan/ motor cycle/ lagaw leng/ dumsu leng, etc.)

Maigan kaw nga ai nta masha ni

33. Mying
34. Asak
35. Num/la
36. Pru hkawm mat wa ai shaning
37. Shanu nga ai mungdan

Lai wa sai shata 12 laman na kun dinghku a si hkrung si htan lam

38. Mying
39. Num/la
40. Si ai shaloi na asak
41. Asak 15-49 lapran hta si ai dinghku num ni {mahkum rai nga ai aten (shing n rai) shangai chying hkai ai aten (shing n rai) shangai ngut ai hpang bat 6 laman Si hKrum ai lam, teng ai n, teng ai ga San}

Kata lam duhkru chye mayu ai rang yang ...

www.dop.gov.mm

<http://myanmar.unfpa.org/census>

